Ба Шурои диссертатсионии 6D.КОА-018
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, Тоҷикистон, ш. Душанбе,
хиёбони Рӯдакӣ, 17)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Абдулхайрзода Ҷамила дар мавзуи «Инкишофи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқи кӯдак», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.01 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат пешниҳод шудааст

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм, ки аз рӯйи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Абдулхайрзода Ҷамила дар мавзуи «Инкишофи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқи кӯдак», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ пешниҳод шудааст, ба шиносномаи ихтисоси 12.00.01 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат, ки аз рӯйи он ба Шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 январи соли 2022, таҳти №16/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мебошад. Маврид ба зикр аст, ки диссертатсияи тақризшаванда дар доираи барномаи дурнамои корҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавии факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон – «Проблемаҳои назариявии ташаккули низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замони муосир барои солҳои 2016-2020» ва «Масъалаҳои назариявии инкишофи низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар

партави равандҳои ҷаҳонишавӣ барои солҳои 2021-2025» омода гардидааст.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар суханрониҳои худ борҳо қайд намуданд, ки таълим ва тарбияи кӯдакон ва наврасон яке аз вазифаҳои муҳимми сиёсати давлат ба ҳисоб меравад. Дар воқеъ, таъмини ҳуқуқи кӯдак дар амал яке аз масъалаҳои мубрами ҷомеа маҳсуб меёбад. Далели гуфтаҳо он аст, ки кӯдак дар ҷомеаҳои мухталиф ба гурӯҳи категорияи алоҳидаи махсус ворид карда шудааст. Дар ҷаҳони муосир баробари ба дунё омадан, кӯдакон ва наврасон, сарфи назар аз нигоҳубину ғамхориҳои атрофиён дар маърази таҳдиду хатароти зиёде қарор мегиранд. Набудани ҳимоя ва ғамхории лозима нисбат ба кӯдакон, дар рушду нумуи шахсияти ояндаи онҳо ва ҳамин тавр, муносибати онҳо бо дигар аъзои оила ва атрофиён таъсири манфӣ мерасонад.

Дар солҳои охир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар робита ба ҳуқуқ ва ҳимояи кӯдак ва бо мақсади таъмини ҳуқуқҳои кӯдакону наврасон маҷмуи васеи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ таҳия шудааст. Бо вуҷуди он ки санадҳои мазкур ҷанбаи умумӣ доранд, вале меъёрҳоеро дар бар мегиранд, ки риояи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдакро кафолат медиҳанд. Барои намуна, метавон ба Барномаи миллии амал барои ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдакону наврасон барои солҳои 2003 – 2010 ишора намуд. Ғайр аз барномаи мазкур, дар кишвар барномаҳои стратегии дигар, аз ҷумла Стратегияи миллии рушд барои то давраи соли 2015 таҳия ва қабул шудааст, ки ҳадафи онҳо таъмини риояи ҳуқуқҳои кӯдак дар Тоҷикистон мебошад. Илова бар ин лозим ба зикр аст, ки Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028 ки бо фармони Президенти ҶТ аз 6 феврали соли 2018, таҳти №1005, тасдиқ шудааст, ҳадафи он таҳвияти минбаъдаи ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, таъмини асосҳои ҳуқуқии фаъолиятҳои иҷтимоӣ, волоияти қонун ва тартиботи

ҳуқуқӣ дар ҷомеа ба ҳисоб меравад, таҳия ва қабул шуда буданд. Ҳамзамон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак» аз 18 марти соли 2015, «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» аз 2 августи соли 2011 ва дигар қонунҳо ба тасвиб расид, ҳамаи санадҳои мазкур дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади таъмини риояи ҳуқуқу манфиатҳои қонунии кӯдакон воситаҳои махсуси ҳуқуқӣ таъсис ва роҳандозӣ шудаанд.

Бо ин асос, таҳқиқи масъалаи инкишофи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқи кӯдак дар кишвар мубрамият пайдо намуда, таҳқиқоти диссертатсионии мазкур саривақтӣ будани худро инъикос менамояд.

Диссертатсияи Абдулхайрзода Ҷ. аз номгӯйи ихтисораҳо, муқаддима, ду боб, шаш зербоб, хулоса, тасияҳо ва рӯйхати адабиёт (маъхазҳо) иборат мебошад, ки ба мақсад, вазифа ва мантиқи таҳқиқот асос ёфтаанд.

Дар **муқаддима** мубрамияти мавзуи таҳқиқот асоснок карда шуда, сатҳи омӯзиш, мақсад, вазифаи таҳқиқот, асосҳои методологии таҳқиқот, навгонии илмии таҳқиқот ва нуктаҳои илмии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявию амалии таҳқиқот, тасвиби натиҷаҳои таҳқиқот, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия баён карда шудааст.

Боби якуми диссертатсия – «**Масоили назариявии таъмини ҳуқуқу озодиҳои кӯдак ва ҳифзи онҳо дар илми муосири ҳуқуқшиносӣ»** аз се зербоб иборат аст, ки дар он масъалаҳои мафҳум ва вазъи ҳуқуқии кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳуқуқи кӯдак дар низоми ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, асосҳои сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи кӯдак мавриди баррасӣ қарор гирифтааст.

Боби дуюми диссертатсия ба «**Инкишофи ҳуқуқи кӯдак дар қонунгузории Тоҷикистон»** бахшида шудааст, ки аз се зербоб иборат аст. Зербоби якуми боби дуюми диссертатсия – «Асосҳои конституцсионии ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ном гирифтааст. Зербоби дуюми

боби дуюм – «Таносуби ҳуқуқи кӯдак дар қонунгузории миллӣ ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ» ном дорад. Муаллифи диссертатсия иброз медорад, ҳангоми таҳлили мушкилоти идоракунии меъёрӣ-ҳуқуқии механизмҳои татбиқи ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии кӯдакон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон табиист, ки зарурати баррасии муфассали муқаррароти алоҳидаи меъёрҳои муҳим ба миён меояд. Дар зербоби сеюми боби дуюм – «Механизмҳои ҳифз ва таъмини ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», муаллифи диссертатсия чунин қайд кардааст, ки кӯдакон ҳамчун қисми таркибии ҷомеа ба ҳимояву пуштибонии махсуси давлат ва ҷомеа ниёз доранд. Барои татбиқи меъёр ва принсипҳои муқарраршуда дар соҳаи ҳифзу ҳимояи ҳуқуқи кӯдакон бояд механизми муассири таъмини риояи ҳуқуқи кӯдак вуҷуд дошта бошад.

Дар асоси омӯзиши паҳлуҳои назарӣ ва амалии инкишофи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқи кӯдак муаллиф як қатор **хулосаҳои илмӣ ва тавсияҳои амалиро** манзур намудааст, ки онҳо аз мазмуну моҳияти вазифаҳои гузошташуда бармеоянд.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод шудаанд. Таҳқиқоти диссертатсионии Абдулхайрзода Ҷамила дар муҳити илми ҳуқуқшиносии ватанӣ аз зумраи нахустин таҳқиқоти диссертатсионӣ мебошад, ки дар он паҳлуҳои назарӣ ва амалии инкишофи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқи кӯдак мавриди баррасӣ қарор дода шудааст. Таҳқиқоти диссертатсионӣ бо мушкилоти муосири марбут ба ҳифзи ҳуқуқи кӯдак, маҳдуд нашуда, балки бо заминаҳои таърихӣ-ҳуқуқии пайдоиш ва ташаккули ҳифзи ҳуқуқи кӯдак дар таърихи ҳуқуқи халқи тоҷик оғоз гардида, бо пешниҳод намудани роҳҳои ҳалли мушкилоти ҳифзи ҳуқуқи кӯдак дар Тоҷикистон ба фарҷом расидааст.

Нуктаҳои асосии диссертатсия, ки ба ҳимоя пешниҳод карда мешаванд, навгонии рисолаи илмӣ ва натиҷаҳои ҳалли вазифаҳои

гузошташударо инъикос менамоянд, ки онҳоро ба чунин гурӯҳҳо ҷудо намудан мумкин аст:

– Дар натиҷаи таҳқиқоти диссертатсионӣ давраҳои ташаккули ҳуқуқи кӯдак дар таърихи ҳуқуқи халқи тоҷик муайян карда шуд;

– Мафҳум ва вазъи ҳуқуқи кӯдак манзур гардида, истифодаи истилоҳи «ҳуқуқи кӯдак» ва «вазъи ҳуқуқи кӯдак» дар адабиёти ҳуқуқӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии миллӣ ба мақсад мувофиқ дониста шуд;

– Нақш ва мавқеи ҳуқуқи кӯдак дар низоми ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардид;

– Асосҳои сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи кӯдак, вазъи кунунӣ ва дурнамои амалисозии ҳуқуқӣ ишорашуда муайян карда шуд;

– Асосҳои конституцсионии ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян ва мавриди пажуҳиши амиқ қарор дода шуда, мушкилоти қонунгузорӣ ва амалия дар самти татбиқи ҳуқуқи мазкур ошкор гардида, роҳи ҳалли онҳо аз нигоҳи ҳуқуқӣ нишон дода шуданд;

– Таносуби ҳуқуқҳои кӯдак дар қонунгузории миллӣ ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ муайян карда шуд;

– Роҳҳо ва тарзҳои ҳимояи ҳуқуқи кӯдак таҳлил гардида, пешниҳодҳои судманд ҷиҳати таҳвияти механизмҳои ҳифз ва таъмини ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон манзур гардиданд.

Асосноки ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда.

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ба таҳлили воқеъбинона ва ҳаматарафаи пажӯҳишҳои назарӣ ва амалии марбут ба паҳлуҳои гуногуни ҳуқуқи кӯдак, таҳлили натиҷа ва хулосаҳои дар илм пазируфташуда, мафҳумҳо, ақидаҳо ва тавсияҳои назарию амалии муаллиф, нуктаҳои илмии таҳқиқот ва тавсияҳо, таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузории миллӣ бо санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ ва давлатҳои алоҳида

дар самти ҳуқуқи кӯдак, таҳқиқи ҳолати кунунӣ, дурнамо ва роҳҳои таҷдиди ҳимояи ҳуқуқи кӯдак, асос меёбанд.

Аҳамияти илмӣ ва амалии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ. Таҳқиқоти диссертатсионии Абдулхайрзода Ҷамила аҳаммияти баланди илмӣ амалӣ дорад. Аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки натиҷаҳои он метавонад дар ташаккули чораҳои минбаъдаи сиёсати ҳуқуқӣ ва давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқи кӯдак ва ҳимояи он, бо назардошти қабули қонунгузорӣ, дар таҳия ва такмили қонунгузории ватанӣ истифода шавад. Инчунин, маводи диссертатсионӣ метавонад дар раванди корҳои илмию таҳқиқотӣ, таълими фанҳои ҳуқуқӣ (назарияи давлат ва ҳуқуқ, ҳуқуқи инсон) ва курсҳои махсус оид ба проблемаҳои ҳуқуқи инсон ва кӯдак истифода бурда шавад. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар системаи маърифати ҳуқуқии шаҳрвандӣ, дар ташаккули фарҳанги ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқи кӯдак дар байни аҳолӣ татбиқ карда шавад.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Доир ба мавзуи диссертатсия ва моҳияти он унвонҷу 13 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 7 адади онҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 6 мақола дар нашрияҳои дигар ба табъ расонидааст. Зикр намудан ба маврид аст, ки теъдоди маводи чопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Диссертатсияи Абдулхайрзода Ҷ. дар баробари муваффақиятҳо, инчунин баъзе масъалаҳоеро дар худ ҷой додааст, ки аз нигоҳи илмӣ баҳснок мебошанд ва онҳоро ба таври зерин нишон додан мумкин аст:

1. Диссертант дар рисолаи илмии худ таъкид менамояд, ки бо чунин вазъ мо такмили танзими ҳуқуқии масъалаҳои зиёде доир ба

ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдакро ҳангоми ҳалли баҳсҳои судӣ, ки бевосита ба сарнавишти минбаъдаи кӯдакон дахл доранд, зарурӣ медонем (саҳ. 6). Аз таҳқиқбаранда хоҳиш карда мешавад, ки масъалаи мазкурро ҳангоми ҳимояи диссертатсия асоснок намояд ва шарҳи бештар диҳад.

2. Диссертант дар навгонии якуми амалӣ таъкид менамояд, ки бо мақсади ҷобаҷогузории кӯдакони ятим ва бепарастор, инчунин, мустаҳкам намудани институти васоят ва парасторӣ пешниҳод менамоем, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи ҳуқуқ ва дастгирии кӯдакони ятим ва бепарастор" қабул карда шавад. Аз диссертант пурсида мешавад, ки вобаста ба пешниҳоди мазкур таҷрибаи кадом давлати хориҷиро асос қарор додааст ва мавҷуд будани чунин қонун кадом масъалаҳои амалиро ҳал месозад.

Мулоҳизаҳое, ки қайд гардиданд, дар умум, ҳангоми баҳодиҳии мусбати таҳқиқоти диссертатсионӣ нақши муайянкунандаро намебозанд ва танҳо шаҳодати он мебошанд, ки масъалаҳои баррасишаванда хеле муҳим буда, мураккаб ва баҳсноканд ва муаллиф дар ҳалли баъзе масъалаҳо дар натиҷаи омӯзиши сарчашмаҳои ҳуқуқӣ, адабиёти соҳавӣ ва баҳодиҳии ақидаҳои олимони гуногун нуқтаи назари муаллифии худро пешниҳод намудааст, ки ин хоси гузаронидани чунин таҳқиқоти илмӣ мебошад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Абдулхайрзода Ҷамила ба талаботи бандҳои 31 ва 33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи навгонии илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба

ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Дар маҷмуъ, хулоса кардан мумкин аст, ки рисолаи диссертатсионии Абдулхайрзода Ҷамила ба талаботҳо оид ба корҳои диссертатсионӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмии номзади илм мувофиқ буда, муаллифи он сазовори ноил гардидан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.01 - Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат мебошад.

Муқарризи расмӣ:
мудири кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии
муқоисавии Муасисаи давлатии таълимии
Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ Аминҷонов А.Х.

Имзои Аминҷонов А.Х.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии
Бохтар ба номи Носири Хусрав Шукурзод Ҷ.А.

«14» марти 2023 с.

Суроғаи муқарриз:
Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Бохтар, Айнӣ 67
Тел: 83222 2 21 94;
Телефон: (+992) 93 – 379-83-84